

"Unwelcome but unwilling to leave. Gerrit Gijsbert van Paddenburgh (1783 - 1822), the first Dutch writer who permanently settles in Curaçao".

To refer to this article: Leonoor Kuijk, "Uitgespuugd, maar toch gebleven. Gerrit Gijsbert van Paddenburgh (1783 - 1822), de eerste Nederlandse schrijver die zich blijvend op Curaçao vestigt", In: Tussenfiguren, schrijvers tussen de culturen. Ed. Michiel van Kempen, Elisabeth Leijnse. Amsterdam: Het Spinhuis, 1998, p. 95-108.

**Jean Amrouche Abdelkebir Khatibi Kader
Abdolah Jan Jacob Mauricius Kwamina
Robert Jacob Gordon Gerrit Gijsbert van
Paddenburgh Patrice Lafcadio Hearn
Pierre Loti Jacob Israël de Haan J. van
Melle Albert Cohen Cola Debrot Tip
Marugg Boeli van Leeuwen Frank
Martinus Arion Franz Linnartz Peter
Martin Legêne Chris J.H. Engels Tjalie
Robinson Vincent Mahieu Erik van
Roofsand Andronikos Favre José María
Arguedas Leo Vroman André Schwarz-
Bart Simone Schwarz-Bart Ishmael Reed
Nedim Gürsel Lieve Joris Anil Ramdas**

TUSSEN- schrijvers tussen de culturen FIGUREN

ELISABETH LEIJNSE & MICHIEL VAN KEMPEN redactie

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Faculte's Universitaires Nôtre-Dame de la Paix, Namur (B).

ISBN 90-5589-123-1

© 1998 Het Spinhuis Amsterdam

Niets van deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Omslagontwerp: Jos Hendrix
Lay-out: René de Ree

Uitgeverij Het Spinhuis, Oudezijds Achterburgwal 185, 1012 DK Amsterdam

Uitgespuugd, maar toch gebleven

Gerrit Gijsbert van Paddenburgh (1783-1822), de eerste Nederlandse schrijver die zich blijvend op Curaçao vestigt

Leonoor Kuijk

De Nederlanders die in de zeventiende en achttiende eeuw teksten schreven over de Nederlandse Antillen waren meestal geen 'echte' schrijvers. Het waren artsen, bestuurders of predikanten, geen mensen met literaire ambities die schreven omwille van het schrijven. Aanvankelijk waren het ook mensen die maar voor een beperkte periode naar de Antillen gingen. Ze schreven vaak in Nederland, na afloop van hun koloniale dienst, en meestal was dat verslag de enige pennenvrucht van deze zogenoemde passanten. Enkele echte schrijvers zoals Betje Wolff en Aagje Deken waagden zich ook wel eens aan teksten over de Nederlandse Antillen, maar zulke schrijvers waren weer nooit op de eilanden geweest en baseerden zich op een relaas van anderen.

In de negentiende eeuw kwam er verandering in dit beeld en waren er voor het eerst schrijvers die niet vanaf een afstandelijke positie over de eilanden berichtten, maar die hun tekst ter plaatse schreven, meestal op Curaçao. Bovendien beschouwden deze nieuwe schrijvers het eiland, anders dan de passanten, niet als tijdelijke woonplaats, maar als permanente. Eerder waren er ook wel kolonisten, vooral plantagehouders, geweest die werkelijk hun bestaan in de West hadden opgebouwd, maar voor schrijvers was dat nog uniek. Zulke nieuwe schrijvers kan men tot de literaire tussenfiguren rekenen. Ze leven wat hun werk betreft in twee werelden. Van de passanten onderscheiden ze zich doordat het 'echte' schrijvers zijn en door hun identificatie met de nieuwe woonplaats. Tegelijkertijd houden deze schrijvers nog vast

aan dingen die ze geleerd hebben in hun oude cultuur, bijvoorbeeld in de keuze van hun onderwerp, de symboliek of de stijl.

De eerste van deze nieuwe schrijvers op de Nederlandse Antillen was de in 1816 als landsonderwijzer aangestelde Gerrit Gijsbert van Paddenburgh. Dat hij een echte schrijver was blijkt uit zijn productie en uit opmerkingen die hij maakte over het vak. Van Paddenburgh was verder zeer betrokken bij plaatselijke ontwikkelingen en schreef, vanaf het moment dat hij zich op Curaçao vestigde, voor eilandbewoners. Toch maakt dat hem niet direct een *Caraïbische* schrijver; daarvoor was zijn stijl nog te Europees. Deze opmerkelijke man, die zijn leven – misschien niet steeds helemaal van harte, maar toch met volle inzet – had verplaatst van Nederland naar de Antillen, stierf tenslotte op Curaçao in 1822, 38 jaar oud.

Een moeizaam bestaan

Van Paddenburgh was in 1783 in Gouda geboren. Hij studeerde theologie en werd in 1809 predikant bij de remonstrantse broederschap in Berkel. In 1811 verhuisde hij met zijn gezin naar Rotterdam, waar hij als vertaler ging werken zonder zijn aanstelling als predikant op te geven. De verdiensten als vertaler waren nodig omdat hij alleen van het werk in Berkel zijn gezin niet langer kon onderhouden. Maar het bleef moeilijk om rond te komen.

Misschien speelde die geldnood een rol toen hij in 1814 solliciteerde naar de nieuw in te stellen post van landsonderwijzer op Curaçao, een door de overheid benoemde schoolmeester die openbaar onderwijs zou geven. Daarvoor waren er op Curaçao alleen enkele particuliere scholen en werd er privé-onderwijs gegeven. De aanstelling volgde aan het einde van 1815 en Van Paddenburgh vertrok snel daarop naar Curaçao, voorlopig alleen, zijn vrouw en kinderen bleven achter in Rotterdam.

De landsschool kwam niet goed van de grond. Op 13 juni 1816, nog geen vijf maanden na Van Paddenburghs aankomst op Curaçao, schreef hij daarom een brief aan gouverneur-generaal Albert Kikkert waarin hij zich beklagde over de concurrentie die hij ondervond van de particuliere scholen. De verwachte steun bleef echter uit. De gouverneur-generaal antwoordde dat het hem helemaal niet verbaasde dat ouders hun kinderen van de landsschool haalden, want Van

Paddenburgh gedroeg zich onaangepast. Inmiddels was inderdaad al wel duidelijk dat de landsonderwijzer aan de drank was en hij was op het eiland een buitenechtelijke relatie begonnen.

Ondanks waarschuwingen dat hij zijn leven moest beteren, raakte de naam van Van Paddenburgh echter steeds meer bezoedeld. Mevrouw Van Paddenburgh volgde haar man, met twee kinderen, na een jaar naar Curaçao en daar kwam ze er spoedig achter dat hij er een maîtresse op na hield. Ze zocht steun bij de gouverneur-generaal die zich inmiddels erg aan het gedrag van de onderwijzer was gaan ergeren. Hij hielp onder meer een financiële regeling te treffen waardoor mevrouw Van Paddenburgh niet langer afhankelijk zou zijn van haar man. De echtelieden kwamen er echter niet uit en mevrouw Van Paddenburgh keerde daarom met de kinderen terug naar het moederland.

Haar man zat inmiddels opnieuw in financiële nood en plaatste advertenties in de *Curaçaosche Courant* waarin hij de lezers vroeg hem niet via tussenpersonen krediet te verstrekken en alleen rechtstreeks met hem zaken te doen. Ook plaatste hij een advertentie waarin hij stelde dat hij 'ondanks alle rampspoeden' nog steeds in staat was les te geven. Op 17 januari 1818 plaatste hij een advertentie waarin hij opmerkte dat het hem speet dat hij zo miskend en tegengewerkt werd en dat de praatjes die over hem de ronde deden, gelogen waren. 'Verzoekende des allen dien iets ten zijnen laste hebben, zulks hem zelfs te berigten en niet achter zijnen rug', zo schreef hij.

Hoewel hij dus zijn best deed er nog iets van te maken, werd hij uiteindelijk in 1818 ontslagen. Aanleiding voor het ontslag was het feit dat hij een brief, die de gouverneur-generaal hem liet bezorgen, niet wilde aannemen. Het schijnt dat hij die brief driftig had weggesmeten onder het uiten van verwensingen aan het adres van de gouverneur-generaal. Van Paddenburgh ontkende later dat het zo gegaan was, maar niets hielp nu meer. Van Paddenburgh werd, zeer tot zijn verontwaardiging, met onmiddellijke ingang geschorst en later ontslagen. Hij leidde sindsdien een moeizaam bestaan als privé-leraar en vertaler. Eenmaal probeerde hij nog of hij in Nederland werk kon krijgen en schakelde hij zijn vrouw in die een verzoek indiende bij de Nederlandse overheid voor 'emplooi voor haar man gewezen schoolmeester'. Maar de poging had geen resultaat en hij bleef op het eiland.

Een echte schrijver

Al in het voorwoord van zijn eerste roman, de driedelige familiegeschiedenis *Het leven van Willem Vlijtig*, geschreven in zijn Berkelse tijd en uitgekomen in 1811, laat Van Paddenburgh blijken dat hij het schrijverschap serieus neemt en dat hij op de hoogte is van de literaire conventies. Hij spreekt over zijn 'eerstelingsproeve in die soort van letterarbeid' en spreekt de hoop uit dat zijn boeken net zo gewaardeerd worden als de veel gelezen boeken *Sara Burgerhart* en *Willem Leevend* van Betje Wolff en Aagje Deken. Verder meldt Van Paddenburgh in dit voorwoord dat in de roman 'geene romanesque voorvallen en buitengewone ontkenningen' voorkomen. Hij wil slechts de stelling aanprijzen 'Dat een braaf mensch, door standvastigheid, ijver en overleg, ondanks alle lotverwisselingen, zich boven het ongeluk kan verheffen, en gelukkig worden.' (Van Paddenburgh 1811: II) De eerste twee delen van *Willem Vlijtig* ondertekent Van Paddenburgh overigens slechts met de initialen V.P.; pas in het derde deel maakt hij zich met zijn volledige naam bekend. De naam Willem Vlijtig is – Van Paddenburgh geeft het zelf al bijna aan – duidelijk geïnspireerd op Willem Leevend. Ook andere personages in de roman hebben, net als die in *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* (1782) en *Historie van den heer Willem Leevend* (1784-1785), programmatische namen die iets zeggen over hun karakter. Zo figuren naast Willem Vlijtig onder meer een Sophia van Groothart en een predikant Goedhart.

Van Paddenburgh maakt met de titel van zijn roman en dit eerste voorwoord al duidelijk in welke traditie hij wil schrijven. Het zijn de ideeën van de Nederlandse Verlichting die hij wil uitdragen: de burgermaatschappelijk bewust maken en moreel verbeteren. Van Paddenburgh is daarmee zeker geen modern schrijver – *Sara Burgerhart* verscheen al in 1782 – maar hij past niettemin goed in zijn tijd.

De roman vertelt het goed geschreven en niet helemaal humorloze verhaal van Willem Vlijtig die een moderne opvoeding van liefdevolle ouders krijgt en zelf ook weer trouwt met een toegewijde vrouw die zijn kinderen opvoedt tot zelfstandig denkende mensen. Zo leidt hij, ondanks aanvankelijke tegenspoed, een eenvoudig en gelukkig leven, terwijl andere romanpersonages die het ogenschijnlijk beter hebben, in Parijs 'ligtzinnigen coquette' geworden zijn en ongelukkig blijken.

Eenzelfde moraliserend verhaal geeft *Het leven van een ouden vrijer*, een roman die in 1814 uitkwam, een jaar voor Van Paddenburgh naar Curaçao vertrok. In dit boek vertelt een oude man zijn levensverhaal en legt uit waarom het hem niet is gelukt te trouwen. Maar 'schoon de Voorzienigheid hem de genoegens des huwelijks niet wilde doen smaken, was hij niettemin in den volsten zin des woords een nuttig lid der Maatschappij', stelt de schrijver ons gerust. In deze roman zien we voor een deel de personages uit Willem Vlijtig weer terug, ditmaal in de bescheiden rol van luisteraars naar de oude vrijer. Op het titelblad wordt verwezen naar Willem Vlijtig, een aanwijzing dat Van Paddenburghs eerste roman goed was ontvangen. Ook staan in dit voorwoord opnieuw aanwijzingen hoe serieus hij 'dit zoo zeer algemeen begeerde, en door vele uitmuntende Schrijvers bewerkte vak' neemt.

Een jaar later, net voor zijn vertrek naar Curaçao, verschijnt *Twee brieven aan eenen vriend over het gebeurde in 's Hertogenbosch*. Geen roman, maar een in een literair jasje gegoten betoog in briefvorm over Van Paddenburghs onbegrip voor het besluit van de Belgen zich niet te onderwerpen aan de grondwet van het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden. Het is vlak nadat op het Wener Congres (1814-1815) was besloten dat de Zuidelijke Nederlanden bij de Noordelijke gevoegd zouden worden. Uit dit boek blijkt, net als uit zijn romans, zijn vaderlandslievende houding. De brief, die ook op verschillende plaatsen in *Willem Vlijtig* voorkomt, was een veelgebruikte vorm om literaire teksten een illusie van echtheid mee te geven.

Het Nederlandse publiek

Op Curaçao zette Van Paddenburgh het schrijven voort. Zijn bekendste werk uit zijn Curaçaose periode is *Beschrijving van het eiland Curaçao en onderhoorige eilanden* dat in 1819 in Nederland uitkwam. Het boek was, net als zijn andere in Nederland uitgebrachte werken, bedoeld voor een Nederlands publiek. Onduidelijk is waarom Van Paddenburgh het boek schreef. In deze periode zat hij, zoals bekend, in geldnood en pakte hij allerlei werk aan. Misschien was het publiceren van deze landbeschrijving een manier om wat te verdienen. Toch is het ook mogelijk dat hij zich inderdaad geroepen voelde een op waarneming gebaseerd actueel verslag te geven van de eilanden. In het voorwoord meldt hij dat de laatste beschrijving van Curaçao

van veertig jaar daarvoor dateert en dat die beschrijving bovendien 'vrij gebrekkig' is. Met het noemen van deze *Beschrijving van het eiland Curaçao en de daar onder hoorende eilanden Bonaire, Oroba en Klein Curaçao* uit 1779 van J.H. Hering, plaatst Van Paddenburgh zichzelf in ieder geval al in de traditie van dergelijke landbeschrijvingen. Het verschil tussen Van Paddenburgh en de meeste van zijn voorgangers is echter dat deze auteurs nooit op de eilanden waren geweest. Hering schreef zijn boek vanuit Nederland, evenals bijvoorbeeld de geleerde Joannes de Laet die in 1625 het bekende *Beschrijvinghe van West-Indien* uitbracht, of de predikant Arnoldus Montanus met zijn in 1671 uitgekomen *De nieuwe en onbekende weereld*.

Het was heel gewoon de informatie voor de beschrijving van een land uit verschillende bronnen te halen. En ook Van Paddenburgh verklaart in de ondertitel dat zijn boek 'uit onderscheidene stukken, bijdragen en opmerkingen opgemaakt' is. Hij had dan ook geen literaire pretenties met het informatieve boek en door het aanhalen van verschillende bronnen zal het boek juist aan betrouwbaarheid gewonnen hebben. Geheel volgens de traditie in dergelijke beschrijvingen besteedt Van Paddenburgh aandacht aan het klimaat, de oorspronkelijke en huidige bevolking en het landschap. Ook komen de gewassen en de dieren die op de Antillen voorkomen aan de orde. Dit alles met oog voor de eventuele opbrengst 'voor den koophandel'. Het boek is soms net een reisgids *avant la lettre*. Vooral de tips die Van Paddenburgh geeft, lijken meer bedoeld voor aanstaande kolonisten dan voor de thuisblijvers in het moederland. Een voorbeeld is zijn waarschuwing op te letten bij het eten van een cashewvrucht:

Men moet oppassen zich met het raauwe sap niet te bevleken, daar deze vlekken onuitwischaar zijn. De pit zelve bevat eene soort van amandel, welke, gebraden zijnde, zeer lekker smaakt, mits men de voorzorg neemt, het tusschenvliesje weg te nemen, dat zeer bijtend scherp en onaangenaam is. (Van Paddenburgh 1819: 56)

De *Beschrijving* bevat verder aardige reportage-achtige delen en op verschillende plaatsen is de auteur zeer positief over het eiland. Zo

merkt hij over de rotsen aan de kust op dat ze 'vreesselijk schoone, schilderachtige grotten' kunnen hebben.

Berucht is Van Paddenburgh om zijn oordeel over het Papiaments dat hij een 'kalkoenen geluid' noemt. Ook over de slaven heeft hij een duidelijk oordeel. Hij vindt dat zij uitstekend worden behandeld en geen recht hebben op vrijheid. De 'in Europa opgedane gevoelens van vrijheid en gelijkheid' gaan volgens hem op Curaçao niet op (Van Paddenburgh 1819: 6, 71, 77). Met deze opvattingen blijkt Van Paddenburgh – ook in zijn tijd – geen vooruitstrevende figuur.

Toch is het nauwelijks voor te stellen dat men zich toen aan *deze* opmerkingen stoorde. Het moet iets anders geweest zijn, waarom de gouverneur-generaal graag wilde weten wie de auteur was van dit anoniem uitgebrachte werk dat in 1820, een jaar na verschijnen in Nederland, ook op Curaçao verkrijgbaar was. Misschien ergerde de gouverneur-generaal zich er wel aan dat de publicatie anoniem was, iets wat in deze tijd niet was toegestaan. In ieder geval werd de onderwijzer K. van Eekhout om inlichtingen gevraagd. Van Eekhout wordt in het boek geciteerd als een vriend van de auteur en deze onderwijzer berichtte later dat hij Van Paddenburgh over het boek had gesproken, maar dat die het auteurschap ontkende. Wat logisch lijkt, gelet op diens zorgen. Van Paddenburgh zal geen zin hebben gehad in nog meer problemen. Toch is het aannemelijk dat hij wel de auteur is. Het boek was uitgegeven bij dezelfde uitgever in Haarlem waar ook zijn eerste roman *Willem Vlijtig* verscheen. En zoveel mensen kwamen er niet voor in aanmerking de tekst geschreven te hebben. Binnen de kleine gemeenschap op Curaçao zal ook zonder naamsvermelding heus wel bekend zijn geweest wie de auteur was en de naam Van Paddenburgh viel in dit verband geregeld. Volgens Van Eekhout was het sop echter de kool niet waard: ' 't Schijnt mij toe dat deze zogenaamde beschrijving samengeflanst is uit meer dan eene gebrekkige opgave, en dus ver beneden de attentie van 't Gouvernement', zo meldde Van Eekhout op 3 februari 1820 (De Gaay Fortman, 14-1-1926: 13). Ironisch is dat een van die gebrekkige bronnen een onuitgegeven handschrift van Van Eekhout zelf is, de *Historieele schets en korte beschrijving van Curaçao*.

Hoezeer Van Paddenburgh met zijn *Beschrijving van het eiland Curaçao* in een traditie van landbeschrijvingen staat, blijkt niet alleen uit de inhoud ervan, maar ook uit het feit dat naar deze tekst op zijn beurt

weer wordt verwezen in latere landbeschrijvingen, zoals bijvoorbeeld *De Nederlandsche West-Indische eilanden in derzelver tegenwoordige toestand* van de landbouwkundige M.D. Teenstra, waarvan het eerste deel in 1836 uitkwam. Teenstra schrijft in zijn voorwoord de *Beschrijving van het eiland Curaçao* overigens zonder omhaal toe aan 'de schoolonderwijzer G.G. van Paddenburgh' en vindt de beschrijving verder 'kort en onjuist' (Teenstra 1836).

Het plaatselijke publiek

Behalve zijn landbeschrijving heeft Van Paddenburgh in zijn Curaçaose tijd geen teksten meer geschreven voor een Nederlands publiek. Hij schreef voor de plaatselijke bevolking en zijn werk had nu vooral een journalistiek karakter. Ook de gedichten die hij publiceerde in *The Curaçao Gazette* en in de *Curaçaosche Courant*, een weekblad in het Nederlands en Engels dat in 1816 voor het eerst verscheen, kunnen met een beetje goede wil tot zijn journalistieke werk gerekend worden. De gedichten zijn actueel van strekking, zoals gedichten in die tijd in het algemeen minder ver af stonden van het dagelijks leven dan tegenwoordig. Het was heel gewoon ingezonden mededelingen in de krant op rijm te zetten of bijvoorbeeld een deel van een toespraak te berijmen.

Eind 1818 gaf Van Paddenburgh bij de drukker van de *Curaçaosche Courant* de *Curaçaosche Almanak* uit, een praktische gids voor het jaar 1819 met zon- en maanstanden, de namen van ambtenaren op het eiland en de namen van de koninklijke familie. Pastoor J. Perovano, die in deze almanak vermeld stond met een te hoge functie, namelijk als wij-bisschop in plaats van als pastoor, plaatste een advertentie in de *Curaçaosche Courant* van 25 december 1818 om de vergissing recht zetten. Van Paddenburgh reageerde, als redacteur van de almanak, een week later zelfverzekerd met een venijnig gedicht:

Gij wilt Hoog Waarde Heer dan geen *Wij Bisschop* heeten,
Slechts Eerste Priester; lof zij uwe nedrigheid
Uw ijver voor Godskerk der Leeken heiligheid;
Maar lieve Grijsaard! is 't U dan geheel en al vergeten?
Dat ge in 't weg zwevend jaar aan zoo veel honderd zielen,
De vorming die geen Priester ooit vermag

te geven, gaaft door 't U verleende *Wij gezag*.
 'k Zag zelf met ootmoed aan, zoo veelen voor u knielen
 Gy deedt het brave man, geen Christen zal zulks doemen.
 Al zijn wij Protestantsch; 't is 't hart dat U vereert.
 Geen Bisschop tytel meer, als 't volgend jaar verkeert;
Wij zullen U dan braaf en deugdzzaam Christen noemen.
 (*Curaçaosche Courant*, 1 januari 1819)

123
NUBUER

Te koop by den Uitgever dezer Courant,
DE CURAÇAOSCHE ALMANAK,
ALMANAK,
 Over het jaar 1819. Behelzende de op en ondergang der Zon, de gedaante veranderingen van de Maan, de Eklipsen, de Feest Dagen der Christenen, de Joodsche Jaarstelling en dierzelver Feest Dagen, de Voornamen Civile Ambtenaars, de Officieren van het Garnisoen, de Koninklijke Familie, de Vorsten van Europa &c.
 Prijs Een Stuk van Achtten.

Curaçao den 22sten Dec. 1818.

DE ondergetekende, geeft aan het publiek te kennen dat het woord van Wy Bisschop, in de Nieuwe Almanak abusievelijk is gesteld, dat den ondergetekende is, J. J. Perovano Eerste Pastoor van de Roomsche Catholyke Gemeente alhier

J. J. PEROVANO.

Antwoord van den Redacteur van de Curaçaosche ALMANAK voor 1819, aan den Hoog Eerw. Heer J. J. Perovano, wegens dusselvs advertissement in de laatste Courant geplaatst.

Gy wilt Hoog Waarde Heer dat geen Wy Bisschop leeten,
 Slechts Eerste Priester; tot by ons nedrigheid
 Uw jaar voor Godskerk der Leeken billigheid;
 Maar lieve Geymaerd! is 't U dan geheel so al vergeeten?
 Dat ge in 't weg zwevend jaar een honderd honderd zielen,
 De vorming* die geen Priester ooit vermag
 Te geven, gaaft door 't U verleende *Wij gezag*
 'k Zag zelf met ootmoed aan, zoo veelen voor U knielen
 Gy deedt het brave man, geen Christen zal zulks doemen.
 Al zyn wy Protestantsch; 't is 't hart dat U vereert.
 Geen Bisschop tytel meer, als 't volgend jaar verkeert;
Wij zullen U dan braaf en deugdzzaam Christen noemen.
 G. G. VAN PADDENBURGH.
 * Confirmatie

Van de gedichten die Van Paddenburgh publiceerde, zijn er dertien ondertekend. Sommige met zijn hele naam, zoals het gedicht hierboven, en sommige met de initialen van zijn achternaam, V.P. Van deze laatste gedichten kan worden aangenomen dat ze van Van Paddenburgh zijn. Het is de afkorting die hij al eerder gebruikte in zijn *Willem Vlijtig*. Ook het feit dat V.P. na de dood van Van Paddenburgh in 1822 niet meer actief is, is een aanwijzing dat hij degene is die schuilt achter de letters.

Naast ondertekende gedichten moet er ook anonieme poëzie van Van Paddenburgh zijn verschenen. Met zo'n anoniem gedicht kwam hij – net als twee jaar later met zijn landbeschrijving – in de problemen. Het gedicht, getiteld 'Het Geweten', verscheen precies in de krant in de week dat Van Paddenburgh als landsonderwijzer werd geschorst. Dat kon haast geen toeval zijn. De eerste strofe luidt als volgt:

Waar immer ook een dwingland woedt,
en heerscht en plaagt uit overmoedt
Der burgren klacht in 't minst niet hoort
Der braaven klank in 't duister smooit
Heerscht daar een rein geweeten?
(*Curaçaosche Courant*, 14 februari 1818)

De veertien strofen die volgen gaan over een nimf die op zoek gaat naar een rein geweten, maar het niet vindt tot ze bij de dichter komt. Net als enkele van zijn overige gedichten en net als de romans die hij tevoren in Nederland had geschreven, is het gedicht moraliserend, een kenmerk van veel literatuur in deze tijd. Niets bijzonders dus.

In dit geval lag het echter voor de hand een verband te leggen met Van Paddenburghs persoonlijke omstandigheden. De gouverneur-generaal was er dan ook erg op gebeten dat de auteur zich bekend maakte vanwege – zoals een van Kikkerts ambtenaren het formuleerde – 'het beledigen der regering door gemeld libel' (OAC inv. nr. 308). Kikkert – met wie Van Paddenburgh heel in het begin een goede relatie had – wilde Van Paddenburgh zelfs voor het gerecht dagen. Het hof voelde daar echter niet voor omdat Van Paddenburgh eerder had gezworen dat hij de auteur niet was. Wat het gerecht betrof, was de zaak daarmee afgedaan. De kwestie had echter een belangrijk staartje. De gouverneur-generaal gaf de uitgever van de krant opdracht geen anonieme teksten meer te plaatsen en deelde hem mee dat alle naamloze stukken in de krant voortaan voor verantwoording van de uitgever zouden zijn.

Behalve in 'Het Geweten' schemert overigens ook in sommige andere gedichten van Van Paddenburgh verbitterdheid door over zijn moeilijke positie op Curaçao. Het dichten moet een manier zijn

geweest zijn hart te luchten en oplettende lezers te laten weten hoe hij dacht over de in zijn ogen opportunistische mentaliteit op het eiland.

Andere actuele gedichten houden direct verband met een gebeurtenis, zoals het eerste gedicht dat Van Paddenburgh op Curaçao publiceerde. Het stond op 8 maart 1816 in *The Curaçao Gazette* en de eerste regels zijn:

Zietdaar de vlag ontrolt, de vaan van Nederland
Op Curaçao's vest op nieuw met eer geplant

Het gedicht werd geschreven ter gelegenheid van de overname door gouverneur-generaal Kikkert van het Engelse bestuur van de Benedenwindse eilanden (1807-1816). Van Paddenburghs boodschap is duidelijk: wat een geluk voor Curaçao dat het nu weer aan Nederland toebehoort. In dit eerste gedicht op het eiland laat Van Paddenburgh zien dat hij zich al meteen probeert te identificeren met Curaçao. Even verderop luidt het:

Triumf! wij zijn nu eng vereend met 't Moederland
Geen vreemde wet heerscht meer, aan dit zoo dierbaar strand
Wij kunnen Neerlandsch vorst ook thans den onzen noemen
En vrolijk op den naam van Nederlanders roemen.

Het is verder heel aannemelijk dat Van Paddenburgh niet alleen een poëtische bijdrage aan de *Curaçaosche Courant* leverde, maar ook een redactionele. Waarschijnlijk werkte hij als vertaler voor het weekblad en vertaalde hij behalve nieuwsberichten ook gedichten van het Engels in het Nederlands. Zo staat er in de krant van 9 mei 1818 een lang Engelstalig gedicht van Lord Byron. Het gedicht, 'The Eve of Battle', wordt in de krant redactioneel ingeleid met de woorden: 'There is something very striking in the following beautiful verses, extracted from Byron's Childe Harold'. Een dichterlijke redacteur is hier aan het woord. En in dezelfde krant staat al de aankondiging dat dit gedicht in het volgende nummer vertaald zal worden. Wat inderdaad gebeurt. 'Een dichtstuk waarvan de redacteur eene zwakke navolging heeft gegeven' staat er bij de vertaling die is ondertekend met V.P.

Eerder dat jaar was een groot Engelstalig artikel vertaald over de dood van een Engelse prinses. Bij de Nederlandse tekst, die een week na het Engelstalige origineel verscheen, stond een gedicht naar aanleiding van deze dood, dat bij het Engelse artikel ontbrak. Ook dit gedicht was ondertekend met V.P. En er zijn meer plaatsen in de krant waar de 'redacteur' en V.P. dezelfde lijken te zijn.

Het is onduidelijk hoe groot Van Paddenburghs invloed was op de inhoud van het weekblad. Maar mogelijk had hij wel het een en ander in te brengen. Zo staan er in de krant van 27 juni 1818 vijf moralistische fabels. Erbij vermeld staat dat de vertaler deze 'Fraaye Fabelen een plaats in dit weekblad waardig' gunde. Ook is redactionele kopij incidenteel ondertekend met Van Paddenburghs initialen.

Curaçaoënaar

Ondanks de vaderlandslievendheid in enkele van zijn gedichten was Van Paddenburgh niet hoofdzakelijk op Nederland gericht. Hij koesterde warme gevoelens voor Curaçao wat blijkt uit sommige gedichten en uit zijn informatieve landbeschrijving. Veelzeggend is dat hij vanaf het begin gedichten schreef in de lokale pers. Het zegt niet alleen iets over zijn onverminderde ambities te publiceren, maar ook iets over zijn band met het eiland. De krant werd immers gelezen door eilandgenoten, al was dat dan maar door een beperkte groep, namelijk de protestantse en joodse gegoede klasse, de groep waartoe Van Paddenburgh zelf ook behoorde.

Van Paddenburghs opstelling is bijzonder omdat voor zover bekend niet eerder een schrijver zich met het eiland had geïdentificeerd. Ook drukten eerdere schrijvers geen teksten voor een plaatselijk publiek. Voor een deel kwam dat natuurlijk door praktische omstandigheden. Er was pas vanaf 1812 een drukpers op Curaçao en pas vanaf dat moment verscheen er een krant. Toch is het te gemakkelijk Van Paddenburghs inzet daarmee af te doen. Hij gunde zich namelijk nauwelijks de tijd om te wennen op het eiland en publiceerde gelijk gedichten voor de plaatselijke bevolking. Slechts enkelen schreven net als Van Paddenburgh poëzie in de lokale krant. Ook na de introductie van de drukpers en na Van Paddenburghs tijd was het trouwens nog heel gebruikelijk dat de schrijvers die op de Antillen verbleven hun teksten naar Nederland stuurden om ze daar uit te geven. Meestal

publiceerden deze schrijvers zelfs pas als ze waren teruggekeerd naar het moederland.

Van Paddenburghs betrokkenheid bij het eiland blijkt ook uit zijn initiatief tot oprichting van een Curaçaos departement van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, waarvan hij de secretaris en drijvende kracht was. Verder schreef de zieke Van Paddenburgh in 1822, enkele weken voor zijn dood, een bijlage op zijn testament waarin hij nadrukkelijk verklaarde dat hij op het eiland begraven wilde worden. Ook was het zijn wens om zijn twaalfjarige dochter, die met hem op het eiland leefde, na zijn dood niet terug te sturen naar haar moeder in Nederland maar haar over te laten aan de zorgen van zijn maîtresse (OAC, inv.nr. 1298 I).

Van Paddenburgh was een van de actiefste schrijvers uit zijn tijd. Zijn keus voor een baan op Curaçao was aanvankelijk een negatieve en na zijn ontslag als landsonderwijzer ondernam hij een poging om weer terug te komen naar Nederland. Maar hoewel hij op Curaçao werd uitgespuugd, is hij er toch gebleven. Hij was een driftkop en vooruitstrevend was hij niet, wat bijvoorbeeld blijkt uit zijn oordeel over slavernij in zijn *Beschrijving van Curaçao* (Van Paddenburgh 1819: 75-79). Ook in de vorm die hij koos voor zijn teksten was hij niet vernieuwend. Zijn stijl en de verheven, opvoedkundige thema's in zijn gedichten zijn – net als die in zijn Nederlandse romans – meer een uitvloeisel van de achttiende eeuw dan dat ze in de negentiende eeuw thuishoren. Zijn gedichten zijn niet van grote kwaliteit. Dat toch aandacht aan hem wordt besteed, komt omdat voor zover bekend in zijn tijd geen betere teksten op de Antillen werden geproduceerd.

Het gaat wat ver om Van Paddenburgh de eerste Curaçaose schrijver te noemen, zijn stijl heeft immers niets Caraïbisch en is nog helemaal Nederlands. Zijn belang ligt er in dat hij een tussenfiguur is geweest. Doordat hij betrokken was en voor eilandbewoners schreef, heeft hij mede het fundament gelegd voor de literatuur zoals die zich later op de Antillen kon ontwikkelen.

Bibliografie

Curaçaosche Courant

Jaargangen 1816-1822.

Gaay Fortman, B. de

1926 Geschiedkundige Sprokkelingen. *Koloniaal Weekblad*, 14 en 21 januari.

1927/28 Curaçao en onderhoorige eilanden 1816 - 1828. Deel VIII. Schoolwezen. *West-Indische Gids*, jrg. 9: 561-568.

Kuijk, Leonoor

1993 *De meest afgelegene gewesten des aardkloots: de Nederlandse Antillen in teksten, gedrukt tot en met 1863*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam. Doctoraalscriptie.

Oers, J.F. van

1993 *De maatschappelijke context van het schoolwezen in de kolonie Curaçao 1816 - 1837, met inbegrip van de onderhorige eilanden Aruba en Bonaire*. Tilburg: KUB. Diss.

Oud Archief Curaçao. (OAC). Algemeen Rijksarchief, Den Haag. Inventarisnummers: 308, 358, 366, 571, 715, 1298 I.

Paddenburgh, Gerrit Gijsbert van

1811-1812 *Het leven van Willem Vlijtig*. 3 dln. Amsterdam: Schalekamp en Van de Grampel.

1814 *Het leven van een ouden vrijer*. 2 dln. Haarlem: François Bohn.

1815 *Twee brieven aan eenen vriend, over het gebeurde in 's Hertogenbosch, het gedrag van den bisschop te Gend, de mogelijke gevolgen daarvan, en de behoedmiddelen daartegen te nemen*. Rotterdam: N. Cornel.

1818 *Curaçaosche Almanak*. Willemstad: William Lee.

1819 *Beschrijving van het eiland Curaçao en onderhoorige eilanden*. Haarlem: François Bohn.

Rutgers, W.

1988 *Het nulde hoofdstuk van de Antilliaanse literatuur: koloniale poëzie in de Curaçaosche Courant*. Oranjestad: Charuba.

Teenstra, M.D.

1836 *De Nederlandsche West-Indische eilanden in derzelver tegenwoordige toestand*. Deel 1. Amsterdam: C.G. Sulpke.